

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Григоренка Євгена Івановича на дисертаційне дослідження Чалабієвої
Маріям Рзаївни на тему «Конституційно-правовий статус
електронних засобів масової інформації» за спеціальністю
12.00.02 – конституційне право; муніципальне право**

Актуальність теми дослідження. Протягом тривалого проміжку часу Україна вживає заходів щодо розбудови на власних теренах демократичної та правової державності з розвиненими та дієздатними інститутами громадянського суспільства. Наша держава пододала значний шлях у цьому напрямі, у тому ж числі реформуючи та коректуючи свою правову систему, з метою приведення її у відповідність з вимогами верховенства права. Відповідний вектор реформаторських зусиль спрямований у тому числі й на належне врегулювання правовідносин в інформаційній сфері.

При цьому слід ураховувати і те, що електронні засоби масової інформації поступово витісняють традиційні форми комунікації у суспільстві, а інформаційна цивілізація стрімко займає панівне місце. Все це не може залишатися поза увагою конституційного права, оскільки означені зміни як ніколи потребують науково-теоретичного осмислення у конституційно-правовому розумінні. Враховуючи викладене, актуальними постають питання визначення конституційно-правового статусу електронних засобів масової інформації, які вирізняються трансформаційною ієрархією та мінливістю, яка викликана безперервним розвитком новітніх технологій

Позначені правові явища визначають актуальність обраної дисертантом теми дослідження також з тих підстав, що існування узгодженої медіа-системи встановлює необхідність розробки, створення та правового закріплення дієвих механізмів забезпечення регулювання організації та діяльності таких утворень, з обов'язковим дотриманням, як публічних інтересів держави, так і врахування приватних інтересів електронних ЗМІ.

Внесок М. Р. Чалабієвої у розвиток науки конституційного права є не тільки актуальним, але й своєчасним. Заслуговує на увагу та всіляку підтримку така побудова роботи, яка дозволяє досить глибоко проаналізувати сучасні проблеми, що виникають у процесі забезпечення організації та діяльності електронних засобів масової інформації в Україні.

Слід підкреслити, що М. Р. Чалабієвою чітко сформована мета дисертаційної роботи, яка полягає у визначенні теоретико-методологічних і конституційних засад правового статусу електронних ЗМІ в Україні, виокремлення властивостей електронних засобів масової інформації як суб'єктів конституційно-правових відносин та встановленні шляхів удосконалення їх конституційно-правового статусу.

Для досягнення окресленої мети в дисертаційному дослідженні вирішено низку наукових завдань, зокрема (с. 2) : сформульовано поняття електронних засобів масової інформації та визначено їх місце у системі суб'єктів конституційного права; визначено критерії поділу електронних засобів масової інформації та здійснена їх класифікація; встановлено основні принципи діяльності електронних засобів масової інформації та з'ясовані їх функції; узагальнено зарубіжний та національний досвід конституційно-правового регулювання організації та діяльності електронних засобів масової інформації; розкрито порядок створення, реорганізації та ліквідації електронних засобів масової інформації в Україні; окреслено права та обов'язки електронних засобів масової інформації в Україні; визначено гарантії діяльності електронних засобів масової інформації в Україні; запропоновано можливі напрями вдосконалення правових засад діяльності

електронних засобів масової інформації в умовах розбудови громадянського суспільства в Україні.

У дисертаційному дослідженні Маріям Рзаївни Чалабієвої проведено теоретичне узагальнення та ефективно вирішено наукове завдання, яке полягає у розробці доктринального обґрунтування конституційного статусу електронних засобів масової інформації.

Позитивно слід оцінити проведення автором наукового дослідження в умовах складного перехресного зв'язку предмету дослідження як з конституційним, так і з інформаційним правом, що зумовило потребу у використанні дисертантом наукових доробок вітчизняних та зарубіжних науковців і в галузі конституційного права, так і в галузі інформаційного. При цьому ж не залишились осторонь й роботи представників загальної теорії держави та права та цивільного права. Аналіз, який було здійснено дисертантом, дає змогу всебічно та повно дослідити проблематику, яка репрезентована в дисертаційній роботі. Викладене підтверджує актуальність теми дисертації М. Р. Чалабієвої та необхідність глибинних досліджень правового статусу електронних засобів масової інформації у межах конституційного права України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до п. 1.1, 1.2 Додатку 1 до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, а також переліку тем науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Харківського національного університету внутрішніх справ, зареєстрованих в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації на 2014-2018 рр. (№ ДР 0113U008192).

Тому розробки у цьому напрямі слід всіляко вітати та заохочувати, з огляду на їхню високу цінність не тільки для науки, але й для практики.

Таким чином, дисертаційне дослідження утворює належне наукове підґрунтя для органів, що здійснюють нормотворчу діяльність. При цьому воно сприятиме ефективному вирішенню можливих проблем у цій сфері.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і вирішено наукове завдання, що полягає в наданні комплексної характеристики та виявленні якісних особливостей конституційно-правового статусу електронних засобів масової інформації. Загалом, аналіз дисертації свідчить, що отримані автором результати слід визнавати такими, що несуть наукову новизну, мають теоретичне і практичне значення, поставлена мета досягнута, а завдання дисертаційного дослідження виконані.

Новизна дослідження конкретизується в найважливіших науково-теоретичних положеннях, висновках і пропозиціях, серед яких доцільно виокремити такі.

Дисертантом здійснено характеристику правового статусу електронних засобів масової інформації виходячи із загальноправових позицій та особливостей конституційно-правового регулювання, що дозволило дійти висновку, що електронним засобом масової інформації є юридична особа (організація), діяльність якої спрямована на виробництво і швидкісну передачу інформаційної продукції публічного характеру для необмеженої кількості споживачів, яка функціонує шляхом безперервного використання електронної чи електромеханічної енергії для донесення інформації до споживачів (аудиторії). З цих підстав автор резюмує, що електронні засоби масової інформації є невід'ємними суб'єктами конституційно-правових відносин, зокрема щодо питань захисту прав і свобод людини й громадянина, організації та діяльності органів державного управління, виборчого і референдного процесу. А отже, конституційно-правовий статус мас-медіа в Україні представляє собою повноцінну систему, яка включає поняття, принципи, конституційну правосуб'єктність та гарантії діяльності ЗМІ у

площині реалізації й гарантування конституційного права громадян України вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію.

Здобувачем доречно акцентовано увагу на тому, що соціальні мережі належать до електронних засобів масової інформації, зокрема до Інтернет-ЗМІ. Влучно встановлено, що це спеціальний сучасний канал медіа комунікації, який представляє собою організацію (юридичну особу), з широким аудиторним колом споживачів (які необмежені відстанями та кордонами), функціонує виключно за допомогою мережі Інтернет та додаткових «засобів-приймачів» (телефон, планшет, ноутбук та ін.), та наразі є авторитетним «джерелом» реалізації цілої низки конституційних прав і свобод.

Слід підтримати пропозиції автора і щодо доцільності виокремлення основоположного принципу безпеки кіберпростору як певного стану віртуального інформаційно-комунікаційного середовища, яке держава, суспільство і людина зобов'язані захищати, шляхом запобігання негативному впливу інформації на життєво важливі суспільні інтереси особистостей онлайн.

Крім того, ґрунтовність роботи полягає у формуванні принципово нової системи функцій електронних засобів масової інформації; виокремлено загальні (які властиві усім ЗМІ), родові (властиві електронним ЗМІ) і спеціальні (властиві окремим видам електронних ЗМІ) функції.

Заслугує на підтримку пропозиція автора щодо розробки і прийняття «Інформаційного кодексу України» як інструмента забезпечення уніфікації підходів щодо регламентації інформаційних відносин в Україні. Концептуально, ми приєднуємось до пропозиції щодо його орієнтованої структури та основних напрямів правового регулювання.

Дисертантом вдало структуровано матеріал дисертації та розподілено його між двома розділами, що включаються до себе вісім підрозділів. Такий підхід дозволив автору послідовно та логічно розкрити загальні положення правового статусу електронних засобів масової інформації з поступовим

виділення конституційно-правової специфіки мас-медіа як суб'єктів конституційного права та як своєрідних учасників конституційних правовідносин.

У першому розділі дисертації «Загальна характеристика електронних засобів масової інформації як суб'єктів конституційно-правових відносин» автор окреслює основні конституційно-правові характеристики електронних засобів масової інформації; формує поняття електронного засобу масової інформації; обирає критерії для класифікації електронних ЗМІ та пропонує власне бачення їх системи. При цьому дисертантом вирішується питання принципів діяльності мас-медіа, на основі яких і здійснюється їх функціонування. Автор цілком логічно зазначає, що функції ЗМІ можуть мати як позитивну, так і негативну спрямованість.

Крім того, дисертантом аналізується зарубіжний та національний досвід конституційно-правового регулювання, констатується фрагментарність нормативно-правового регулювання цієї сфери. Дисертантом наголошується на потребі розробки та прийняття в Україні єдиного кодифікованого акту – Інформаційного кодексу.

У другому розділі дисертації «Конституційно-правові засади діяльності електронних засобів масової інформації в Україні» викладена характеристика засад, що формують вирішальне значення для забезпечення організації та діяльності електронних засобів масової інформації.

Автор приділяє значну увагу порядку створення, реорганізації та ліквідації електронних ЗМІ. Цілком справедливо констатовано практично повну відсутність нормативно-правового регулювання вищевикладеного питання в Україні. Цікавою вбачається пропозиція М. Р. Чалабієвої спростити процес реєстрації традиційних електронних ЗМІ задля підвищення їх популяризації (порівняно з Інтернет-ЗМІ).

Дисертантом окреслено весь діапазон конституційних прав та обов'язків мас-медіа. Достатньо обґрунтовано доводиться, що електронні

засоби масової інформації поруч з правом на свободу слова мають обов'язок поширювати об'єктивну і перевірену інформацію.

Здобувачем проаналізовано гарантії діяльності електронних засобів масової інформації в Україні та встановлено, що вони представляють собою певні напрями діяльності мас-медіа та реалізуються, зокрема, через спеціального суб'єкта – журналіста.

Цікавим та таким, що заслуговує на підтримку є підхід М. Р. Чалабієвої до концепції Інформаційного кодексу України. Не вдаючись до цитування запропонованої дисертантом загальної концепції кодексу, хотілося б відзначити системність суджень під час опису його структури. Поруч з традиційним виокремленням глави з загальними положеннями, дисертант пропонує главу, яка буде містити основні напрями та форми участі державної влади у інформаційній сфері, яка встановить основний вектор інформаційної політики держави.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що пропозиції й висновки, які сформульовані у дисертації можуть бути використані: 1) у науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень щодо правового статусу електронних засобів масової інформації; 2) у правотворчості – під час удосконалення конституційного та інформаційного законодавства, зокрема, при підготовці проектів нормативно-правових актів, спрямованих на поліпшення правового забезпечення діяльності мас-медіа; 3) у практичній діяльності – на науково-методичних семінарах із дослідження нормативно-правових проблем у медіа сфері ; 4) у навчальному процесі – при підготовці навчальних та навчально-методичних посібників з дисциплін «Конституційне право України», «Інформаційне право», а також під час викладання останніх у закладах вищої освіти.

Поряд з викладеним, у дисертації є положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими або потребують додаткового обґрунтування.

1. Обґрунтовуючи актуальність теми дослідження, дисертант зазначає, що наразі техногенну цивілізацію стрімко витісняє інформаційна за допомогою електронних засобів масової інформації. На захисті було б доцільно проілюструвати та аргументувати (на конкретних прикладах) цей перехід, і яким чином вищевикладене впливає на необхідність конституційно-правового врегулювання інформаційної сфери.

2. У роботі на стор. 128 автор зазначає: «держава повинна спростити процес реєстрації як традиційних, так і електронних ЗМІ, щоб підтримати телебачення та радіо, як сфери мас-медіа» не наводячи конкретних прикладів.

3. У роботі автор застосовує поняття «веб-сайт» та «акаунт у соціальній мережі». Але у законодавстві України та у юридичній літературі відсутнє їхнє усталене розуміння, у зв'язку з цим вони потребують пояснення та уточнення.

4. Автор пропонує опосередкований регуляторний вплив держави на діяльність електронних ЗМІ шляхом саморегуляції. При цьому у роботі не зазначається про ймовірні недоліки запровадження такого способу регулювання діяльності мас-медіа.

Втім, висловлені зауваження характеризують складність дослідженої проблеми, мають дискусійний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження. Вказані вище зауваження мають бути спрямовані на подальше поглиблення проведеної автором дослідницької роботи.

Логічність та об'єктивність викладення матеріалу, аргументованість та концептуальність суджень дисертанта дозволяє вважати обґрунтованими результати його дослідження. Основні положення та висновки дисертації було висвітлено у 5 статтях у фахових виданнях (у т.ч. 4 зарубіжних) та 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Зміст дисертації та автореферату Маріям Рзаївни Чалабієвої характеризується логічністю й об'єктивністю викладення матеріалу,

аргументованістю та смисловою завершеністю позицій та висновків здобувача. Аналіз дисертації дозволяє визнати її самостійною, завершеною науковою роботою. Виходячи з наведеного, вважаю, що зазначена дисертаційна робота є самостійною завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати і яка має суттєве значення для науки конституційного права України. Дисертація відповідає вимогам, передбаченим пунктами 9 та 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 № 567, що висуваються до дисертацій, які подаються на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, а її авторка, – Маріям Рзаївна Чалабієва, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна,

кандидат юридичних наук, доцент

Є. І. Григоренко

Підпис кандидата юридичних наук,
доцента Григоренко Є.І. засвідчую

Начальник Служби управління
персоналом,
доктор педагогічних наук,
професор

С. М. Куліш